

ISSN 2414-9012
ISSN (Online) 2616-8766

НАУКОВИЙ
ВІСНИК

HISTORY
JOURNAL

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

OF YURIY FEDKOVYCH
CHERNIVTSI NATIONAL
UNIVERSITY

Рік заснування 1996

Foundation year 1996

№ 2/2022 (56)

№ 2/2022 (56)

ІСТОРИЯ

HISTORY
SCIENCES

Чернівці
Чернівецький національний
університет
2022

Chernivtsi
Chernivtsi National
University
2022

Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

*Журнал входить до переліку наукових фахових видань України
з історичних наук категорії «Б»*

*Наказ Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03. 2020 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21905-11805ПП від 05.02.2016 р.*

*Журнал індексується науково-метричною базою Index Copernicus
Веб-сайт: <http://hj.chnu.edu.ua>*

Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : Історія. Чернівці : Чернівецький університет, 2022. № 2. 132 с.

<https://doi.org/10.31861/hj2022.55>

ISSN 2414-9012

ISSN (Online) 2616-8766

Тематика наукового вісника охоплює питання історії України, всесвітньої історії, політичної історії, археології, етнології, спеціальних історичних дисциплін та краєзнавства.

У збірнику публікуються дослідницькі роботи та рецензії. Статті друкуються українською, російською, польською, румунською, англійською, німецькою та французькою мовами.

Редколегія випуску:

Олександр Филипчук, канд. іст. наук, наук. редактор (Чернівці, Україна);
Олександр Добржанський, д-р іст. наук, заст. наукового редактора (Чернівці, Україна);
Богдан Боднарюк, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Степан Борчук, д-р іст. наук (Івано-Франківськ, Україна);
Юрій Макар, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Анджей Гіль, д-р іст. наук (Люблін, Польща);
Роман Дрозд, д-р іст. наук (Слупськ, Польща);
Лізавета Дубінка-Гуца, канд. іст. наук (Копенгаген, Данія);
Оксана Каліщук, д-р іст. наук (Луцьк, Україна);
Мирослав Кметь, д-р іст. наук (Банська Бистриця, Словаччина);
Антоній Мойсей, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Штефан Пурич, д-р іст. наук (Сучава, Румунія);
Олександр Руснак, канд. іст. наук (Чернівці, Україна);
Олександр Сич, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Людмила Стрільчук, д-р іст. наук (Луцьк, Україна);
Вікторія Тельвак, канд. іст. наук (Дрогобич, Україна);
Сергій Троян, д-р іст. наук (Київ, Україна);
Володимир Фісанов, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Михайло Чучко, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Йоханнан Петровський-Штерн, д-р іст. наук (Чикаго, США);
Микола Гуйванюк, канд. іст. наук, відповідальний редактор (Чернівці, Україна).

Адреса редколегії: 58012, Україна, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
факультет історії, політології та міжнародних відносин, тел. +38-050-538-51-10
e-mail: o.dobrzanskiy@chnu.edu.ua

Published by Academic Council
of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Academic Journal Category «B»
Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine
№ 409 dated 17.03.2020
Certificate of registration KB № 21905-11805IIP dated 05.02.2016
The journal is indexed by scientific-metric base Index Copernicus
Website: <http://hj.chnu.edu.ua>

History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi :
Ч-49 Chernivtsi University, 2022. № 2. 132 p.
<https://doi.org/10.31861/hj2021.55>
ISSN 2414-9012
ISSN (Online) 2616-8766

The Journal keeps readers up-to-date with concise, thoughtful reviews of key topics on all aspects of the History of Ukraine, World History, Political History, Archeology, Ethnology, Anthropology and Regional Studies.

The backbone of the Journal comprises research and reviews. Languages: Ukrainian, Russian, Polish, Romanian, English, German and French.

Editorial Board:

Oleksandr Fylypchuk, PhD in History, Editor-in-Chief (Chernivtsi, Ukraine);
Oleksandr Dobrzhanskyi, Doctor of History, Deputy Editor-in-Chief (Chernivtsi, Ukraine);
Bohdan Bodnariuk, Doctor of History (Chernivtsi, Ukraine);
Stepan Borchuk, Doctor of History (Ivano-Frankivsk, Ukraine);
Yurii Makar, Doctor of History (Chernivtsi, Ukraine);
Andrzej Gil, Doctor of History (Lublin, Poland);
Roman Drozd, Doctor of History (Slupsk, Poland);
Lizaveta Dubinka-Guscha, PhD in History (Copenhagen, Denmark);
Oksana Kalishchuk, Doctor of History (Lutsk, Ukraine);
Myroslav Kmet', Doctor of History (Banska Bystrica, Slovakia);
Anthonii Moisei, Doctor of History (Chernivtsi, Ukraine);
Ştefan Purici, Doctor of History (Suceava, Romania);
Oleksandr Rusnak, PhD in History (Chernivtsi, Ukraine);
Oleksandr Sych, Doctor of History (Chernivtsi, Ukraine);
Lyudmila Strilchuk, Doctor of History (Lutsk, Ukraine);
Viktoriia Telvak, PhD in History (Drohobych, Ukraine);
Serhii Troian, Doctor of History (Kyiv, Ukraine);
Volodymyr Fisanov, Doctor of History (Chernivtsi, Ukraine);
Mykhailo Chuchko, Doctor of History (Chernivtsi, Ukraine);
Yohanan Petrovsky-Shtern, Doctor of History (Chicago, USA);
Mykola Huivaniuk, PhD in History, Executive Editor (Chernivtsi, Ukraine).

Editorial Address: 58012, Ukraine, Chernivtsi, Kotsiubynskyi Str. 2,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Faculty of History, Political Science and International Relations, tel. +38-050-538-51-10
e-mail: o.dobrzhanskyi@chnu.edu.ua

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Филипчук О. РУСЬКО-ВІЗАНТІЙСЬКИЙ ДОГОВІР 971 р: АВТЕНТИЧНИЙ ВІЗАНТІЙСЬКИЙ АКТ ЧИ МІСТИФІКАЦІЯ ЛІТОПИСЦЯ?	6-17
Fylypchuk O. THE RUS'-BYZANTINE TREATY OF 971: THE AUTHENTIC BYZANTINE ACT OR THE CHRONICLER'S MYSTIFICATION	6-17
Воротняк І. МОДЕЛІ ІНТЕГРАЦІЇ ЛИПОВАН В ПОЛІЕТНІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ БУКОВИНИ: ВІД ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ САМОБУТНОСТІ ДО ІНОЕТНІЧНИХ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВПЛИВІВ	18-29
Vorotniak I. MODELS OF THE LIPOVANS' INTEGRATION INTO THE MULTI-ETHNIC ENVIRONMENT OF BUKOVYNA: FROM PRESERVATION OF ETHNO-CULTURAL IDENTITY TO NON-ETHNIC AND GLOBALIZATION IMPACTS	18-29
Ковалець Л. ТАКИ НАШ ГРИГОРІЙ КУПЧАНКО: СПРОБА ПЕРЕПРОЧИТАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВЧЕНОГО, ПИСЬМЕННИКА, ГРОМАДСЬКО-КУЛЬТУРНОГО ТА ПОЛІТИЧНОГО ДІЯЧА	30-47
Kovalets L. AFTER ALL OUR HRYHORII KUPCHANKO: AN ATTEMPT TO RE-READ THE HISTORY OF THE UKRAINIAN SCHOLAR, WRITER, PUBLIC, CULTURAL AND POLITICAL FIGURE	30-47
Добржанський О. КРАЄЗНАВСТВО БУКОВИНИ В ЧАСИ ПЕРЕБУВАННЯ КРАЮ В СКЛАДІ КОРОЛІВСТВА ГАЛИЧИНИ І ВОЛОДИМЕРІЇ (1786-1849 рр.)	48-57
Dobrzhanskyi O. BUKOVYNA LOCAL LORE STUDIES DURING THE STAY OF THE TERRITORY AS A PART OF THE KINGDOM OF GALICIA AND VOLODYMERIA (1786-1849)	48-57
Ботушанський В. , Ботушанський О. ІВАН ФРАНКО НА СТОРІНКАХ БУКОВИНСЬКОЇ ПРЕСИ (КІНЕЦЬ 80-х рр. ХІХ – ПОЧАТОК ХХ ст.)	58-70
Botushanskyi V. , Botushanskyi O. IVAN FRANKO ON THE PAGES OF THE BUKOVYNIAN PRESS (THE END OF THE 80s OF THE 19th CENTURY – THE BEGINNING OF THE 20th CENTURY)	58-70
Хома В. ВПЛИВ НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ ОКУПАЦІЙНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ВЛАДИ НА НАСЕЛЕННЯ ГАЛИЧИНИ І БУКОВИНИ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	71-77
Khoma V. INFLUENCE OF THE NEGATIVE PHENOMENA OF THE RUSSIAN OCCUPATION GOVERNMENT ON THE POPULATION OF GALICIA AND BUKOVYNA DURING WORLD WAR I	71-77
Дробіна Л. РАДЯНСЬКА СИСТЕМА ІНСТИТУЦІЙНОГО ДОГЛЯДУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	78-86
Drobina L. THE SOVIET SYSTEM OF INSTITUTIONAL CARE AND UPBRINGING OF CHILDREN IN THE WESTERN REGIONS OF UKRAINE AFTER WORLD WAR II	78-86
Ignătescu S., Pkiv M., Rusnak O. UKRAINIAN-ROMANIAN STAGES FOR STUDENT ARCHAEOLOGICAL PRACTICE	87-94
Ігнетеску С., Ільків М., Руснак О. УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКІ ЕТАПИ СТУДЕНТСЬКИХ АРХЕОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК	87-94
Юрій М. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОЦЕСІ УТВЕРДЖЕННЯ ЗАСАД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	95-103
Yurii M. INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE PROCESS OF ESTABLISHING THE FOUNDATIONS OF UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY	95-103

Герегова С. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОСТАТІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА У КУЛЬТУРНІЙ ПАМ'ЯТІ ЧЕРНІВЦІВ	104-113
Herehova S. REPRESENTATION OF A PROMINENT PUBLIC FIGURE OF YURIY FEDKOVIYCH IN CHERNIVTSI'S CULTURAL MEMORY NARRATIVE	104-113

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Бурачок Л., Демків М. ФОРМУВАННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЄЛИЗАВЕТИ ІІ	114-120
Burachok L., Demkiv M. ELIZABETH II — FORMING AND BECOMING OF PERSONALITY	114-120

РЕЦЕНЗІЇ

Христан Н. «СУЧАСНІСТЬ ПОВЕРНЕНА У МИНУЛЕ». РЕЦЕНЗІЯ НА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНЕ ВИДАННЯ: ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА 1918-1923: ЕНЦИКЛОПЕДІЯ: У 4 Т. Т.1: А-Ж. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК, 2018. 688 с.; Т.2: З-О. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК, 2019. 832 с.; Т.3: П-С. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК, 2020. 576 с.; Т.4: Т-Я. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК, 2021. 688 с.	121-123
Khrystan N. «MODERNITY RETURNED TO THE PAST». REVIEW OF THE ENCYCLOPEDIA: WEST UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC 1918-1923: ENCYCLOPEDIA: IN 4 VOLS. VOL. 1: A-ZH. IVANO-FRANKIVSK, 2018. 688 p.; VOL. 2: Z-O. IVANO-FRANKIVSK, 2019. 832 p.; VOL. 3. P-S. IVANO-FRANKIVSK, 2020. 576 p.; VOL. 4. T-YA. IVANO-FRANKIVSK, 2021. 688 p.	121-123

ЮВІЛЕЇ

Юрій М. ДО 85-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА ЯРОСЛАВА СТЕПАНОВИЧА КАЛАКУРИ	124-129
Yurii M. TO THE 85th ANNIVERSARY OF DOCTOR OF HISTORICAL SCIENCES, PROFESSOR YAROSLAV STEPANOVYCH KALAKURA	124-129

IN MEMORYIUM

Добржанський О. БОТУШАНСЬКИЙ ВАСИЛЬ МЕФОДІЙОВИЧ (1935 – 2022)	130-131
Dobrzhansky O. BOTUSHANSKYI VASYL MEFODIIOVYCH (1935 – 2022)	130-131

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 2. – 2022. – С. 95–103
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 2. – 2022. – pp. 95–103
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2022.56.95-103>
hj.chnu.edu.ua

УДК: 316.75:323.1(=161.2)

© Михайло Юрій* (Чернівці)

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОЦЕСІ УТВЕРДЖЕННЯ ЗАСАД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті йдеться про картину світу, мовну картину світу, українську мову, завдяки якій відбувається репрезентація української національної ідентичності. Мовна картина світу – історично сформована в повсякденному пізнанні спільноти та відображеною в мові сукупністю уявлень про світ, певним способом відображення і конституалізації дійсності крізь призму культурно-національних особливостей, притаманних певному мовному колективу, інтерпретація навколишнього світу за національними концептуально-структурними канонами відображення дійсності у свідомості етносу.

Наголошується, що мова – це основна складова культури і водночас її знаряддя. Культура народу вербалізується у мові, а мова відображає ключові концепти культури, відтворюючи їх у словах. Таким чином, мова створює суб'єктивний образ об'єктивного світу. У мові відображено накопичений досвід людства, вона виступає «ментальним дзеркалом» національно-культурних цінностей. Завдяки мові людина виражає і пізнає саму себе, репрезентуючи національну ідентичність, у даному випадку українську. Дається розгорнений аналіз формування мовної картини світу українського народу і її подальший вплив на творення української нації.

Ключові слова: комунікація, мова, картина світу, ідентичність, нація, світобачення.

Mykhailo Yurii (Chernivtsi)

INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE PROCESS OF ESTABLISHING THE FOUNDATIONS OF UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY

Abstract. *The article deals with the picture of the world, the linguistic picture of the world, the Ukrainian language, thanks to which the Ukrainian national identity is represented. It is noted that the picture of the world is a set of worldview knowledge about the world, which is formed in the process of evaluation by the subject of the results of knowledge of the surrounding reality. The subject forms a picture of the world for himself, based on his own feeling, perception, representation of forms of thinking and self-awareness. And this picture of the world cannot but be reflected with the help of a linguistic picture of the world, in which, in its turn, the national language picture will show through. The linguistic picture of the world is historically formed in the everyday knowledge of the community and the set of ideas about the world reflected in the language, in a certain way of reflecting and constitutionalizing reality through the prism of cultural and national features inherent in a certain linguistic group, the interpretation of the surrounding world according to the national conceptual and structural canons of reflecting reality in the mind ethnicity.*

It is emphasized that language is the main component of culture and at the same time its tool. People's culture is verbalized in language, and language reflects the key concepts of culture, reproducing them

* д.і.н., доцент кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Doctor of History, Associate Professor, Department of History of Ukraine, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

orcid.org/0000-0003-0965-6236

e-mail: m.yuriy@c

hnu.edu.ua

in words. Thus, language creates a subjective image of the objective world. The language reflects the accumulated experience of humanity; it acts as a «mental mirror» of national and cultural values. Thanks to language, a person expresses and knows himself, representing himself national identity, in this case Ukrainian. A detailed analysis of the formation of the world language picture of the Ukrainian people and its further influence on the formation of the Ukrainian nation is given.

Keywords: communication, language, worldview, identity, nation, worldview.

Постановка наукової проблеми. Мова є вагомим чинником для ідентифікації особи з конкретною етнічною спільнотою, яка об'єднана уявленням про спільне походження. Розглянуто етапи становлення української мови, яка в основному сформувалася в XVII ст. Сформована мова починає активно впливати на національну культурну картину самого народу, яка первинна щодо мови. Вона повніша, багатша, глибша. Однак саме мова реалізує і вербалізує, онтологізує національну культурну картину світу, зберігає її і передає з покоління в покоління, сприяючи ідентифікації народу.

Аналіз досліджень з даної проблеми. Як свідчить аналіз наукових розвідок, присвячених вивченню мовної ідентичності, цю категорію розглядають у філософії (М. Козловець, Н. Яковенко, В. Малахов), культурології (Т. Воропаєва, К. Бейкер, Е. Сміт, О. Кострова), соціології (Є. Біленький, П. Бурк, Г. Буравкіна, А. Динько, А. Санніков), соціолінгвістиці (Н. Мечковська, Н. Вахтін, О. Траченко). На межі мовно-літературних дисциплін питання мовної ідентичності вивчали М. Жулинський, Г. Сивокінь, Т. Урись, Ю. Мариненко, Л. Сенік та ін.

Мета статті полягає у висвітленні міжкультурної комунікації в процесі утвердження цивілізаційних засад української національної ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж говорити про міжкультурну комунікацію, варто звернути увагу на таке поняття, як «картина світу». Термін «картина світу» досить багатозначний. У сучасній філософській і спеціальній науковій літературі цей термін застосовується для позначення світоглядних структур, що лежать в основі культури певної історичної епохи. У цьому розумінні використовуються також терміни «бачення світу», «модель світу», «образ світу», що характеризують цілісність світогляду. Структура картини світу за такого підходу задається через систему так званих категорій культури (універсалій культури), у яких використовується поняття «мовна картина світу».

У цьому зв'язку хотілося б детальніше зупинитися на відношенні «мова і культура». Мова відображає дійсність, створює свою картину світу, специфічну й універсальну для кожної мови і, відповідно, народу, етнічної групи, мовного колективу, що використовує цю мову як засіб спілкування.

Першочергово мова – це засіб спілкування між людьми, і вона нерозривно пов'язана з розвитком того народу, який говорить цією мовою. Наявність тісних зв'язків між мовою і його носієм вочевидь і не викликає сумнівів. Суспільна природа мови проявляється як у зовнішніх умовах її функціонування у певному суспільстві, так і в самій структурі мови: синтаксисі, граматиці, лексиці тощо.

Розглядаючи мову як засіб спілкування, як систему знаків, кодів, лінгвісти створили теоретичну модель мови як системи знаків – семіотичну модель.

Людина сприймає і усвідомлює світ через органи чуття і на цій підставі створює систему уявлень про світ, які уже є ментальними конструкціями, вираженими у висловлюваннях, образах, знаках. Пропустивши їх через свою свідомість, усвідомивши результати сприйняття, людина передає їх іншим членам суспільства. Мова як спосіб висловити думку і передати її від людини до людини нерозривно пов'язана з мисленням. Співвідношення мови і мислення, а також їх взаємодія з культурою і дійсністю – вічне питання філософії.

Слово відображає не сам предмет реальності, а те бачення, яке нав'язане носію мови уявленням, що є у його свідомості, поняттям про цей предмет; поняття ж складається на рівні спілкування певних основних ознак, що утворюють це поняття, становлять абстракцію, відвернення від конкретних рис. Шлях від реального світу до поняття і далі до словесного вираження різний у різних народів, що зумовлено особливостями історії, географії, кліматом, віруваннями, традиціями цих народів і, відповідно, розвитком їх суспільної свідомості. Оскільки наша свідомість обумовлена різними формами суспільної свідомості (способом життя, звичаями, традиціями тощо, тобто усім

тим, що визначається словом «культура» в його широкому етнографічному розумінні), а також індивідуальними особливостями (специфічним сприйняттям світу, притаманним конкретному індивідууму), то можна стверджувати, що когнітивна модель дійсності є не її копією, а складною системою, сконструйованою у взаємодії людини, реальності мови, соціально-культурних цінностей і стереотипів мислення та комунікації.

Мова, мислення і культура взаємопов'язані настільки тісно, що майже складають єдине ціле, жоден з компонентів не може існувати без двох інших. Таким чином, світ (або життєвий світ), що оточує людину, – це реальність, спроектована на людський спосіб буття. Ці проєкції розрізняються за сферами діяльності: культура, загальнонаукова картина світу, приватно-наукова картина світу. До приватно-наукових належить вже згадувана мовна картина світу.

Мовна картина світу – структурування предметів, явищ, фактів ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості¹.

Для мовної картини світу важливі три явища, тісно пов'язані між собою: людина – світ – мова, хоч із погляду реальних відношень на першому місці мали б поставити світ як основу основ, на другому – людину як творця і носія мови, на третьому – власне мову. Проте для характеристики мовної картини світу з антропологічного погляду вихідною точкою є людина, яка пізнає незалежний від неї світ і створює засоби фіксації та передачі знань про нього іншим людям і для власного пізнання. Відповідно для побудови мовної картини світу ключовою є постать людини².

Основними характеристиками картини світу, якими її наділяє Л. Вайсгербер, є такі: мовна картина світу – це сукупність усіх можливих змістів – як духовних, які визначають своєрідність культури та менталітету певної мовної спільноти, так і мовних, які визначають існування і функціонування самої мови; мовна картина світу є водночас наслідком історичного розвитку етносу та мови і причиною своєрідного шляху їх подальшого розвитку; мовна картина світу як єдиний живий організм чітко структурована і в мовному вираженні є багаторівневою. Вона зумовлює сукупну комунікативну поведінку, розуміння зовнішнього світу природи, внутрішнього світу людини й мовну систему; мовна картина світу змінюється з часом і як будь-який живий організм розвивається, тобто у діахронічному розумінні вона кожного наступного етапу розвитку деякою мірою не схожа сама на себе; мовна картина світу утворює однорідність мовної сутності, допомагаючи закріпленню мовної своєрідності в баченні світу і позначенні засобами мови; мовна картина світу існує в однорідній специфічній самосвідомості мовної спільноти і передається наступним поколінням через особливий світогляд, правила поведінки, спосіб життя; картина світу будь-якої мови є тією силою, що формує уявлення про навколишній світ через мову як проміжний світ у носіїв цієї мови; мовна картина світу конкретної мовної спільноти є її загальнокультурним надбанням³.

Питання сутності мовної картини світу по-різному розглядається в сучасному мовознавстві. Єдиного визначення терміна «мовна картина світу» не існує й до сьогодні. Мовна картина світу тлумачиться сучасними науковцями як:

- загальнокультурне надбання нації. Вона структурована, багаторівнева. Саме мовна картина світу зумовлює комунікативну поведінку, розуміння зовнішнього світу і внутрішнього світу людини. Вона відображає спосіб мовномисленнєвої діяльності, характерний для певної епохи з її духовними, культурними та національними цінностями;

- відображені в категоріях мови уявлення певного мовного колективу про будову, елементи і процеси дійсності. Цілісне зображення мовою всього того, що існує в людині, навколо неї. Зображення людини, її внутрішнього світу, навколишнього світу і природи, що здійснюється засобами мовної номінації⁴;

- своєрідне світобачення крізь призму мови;

- відображення побутових уявлень про світ. Ідея мовної картини світу полягає у такому: у кожній природній мові відображається певний спосіб сприйняття світу, який нав'язується як обов'язковий усім носіям мови⁵.

Як творилася мовна картина світу українського народу і який її подальший вплив на формування української нації, можна простежити за розвитком самої мови.

Українська мова виділилася з праслов'янської мови у VI – VII ст.

Є різні взаємовиключні концепції історичного розвитку української мови. Основними сучасними гіпотезами є дві:

- концепція вченого-мовознавця, славіста, доктора філософії академіка Юрія Шевельова – українська мова безпосередньо виділилася з праслов'янської мови. Після розпаду праслов'янської мови у «східних слов'ян» сформувалося п'ять діалектів, два з них – києво-поліський та галицько-подільський – утворили українську мову.

Історію української мови Ю. Шевельов поділив на шість періодів.

- концепція російського мовознавця Олексія Шахматова (з українських вчених близькі погляди на походження української мови мав Агатангел Кримський) – українська мова походить зі «спільноруської прамови», з якої походять й інші «руські мови» (північно-великоруська, південно-великоруська та білоруська). Попри це українська мова суттєво відрізняється від інших «руських мов» різноманітними фонетичними явищами та лексикою⁶.

Новаторською гіпотезою походження української мови є концепція Олександра Царука – після поглиблення диференціації праслов'янського ареалу слов'янство розподілилося на дві великі групи: словенську й антську. До антської підгрупи належить антська прामова, а також українська, білоруська, польська, чеська, словацька, хорватська, верхньолужицька. До словенської підгрупи – словенська прामова, старослов'янська, російська, болгарська, македонська, сербська, нижньолужицька, кашубський і словінський діалекти польської мови, словенська. Дві «східнослов'янські» мови – українська й російська – на початку давнього періоду свого самостійного розвитку були двома найвіддаленішими слов'янськими мовами, які яскраво відображали у своїй структурі специфічні риси двох різних мовних підгруп⁷.

Хронологія історії української мови поєднує два підходи: історичний (розвиток української мови у рамках тих держав, де нею послуговувалися) та «джерельний» (кожному періоду притаманні певні джерела, з яких можна зробити висновок про різні зміни, насамперед у фонетиці мови, за Ю. Шевельовим).

З точки зору функціонування української мови в державах, які існували на українських землях, можна виділити такі періоди:

- період від III тис. до н.е. до сер. XIV ст.: виділення української мови з праслов'янської, мови Русі.

- період від сер. XIV ст. до Люблінської унії 1569 р.: Велике князівство Литовське, Молдавське князівство, Польське королівство.

- період від Люблінської унії 1569 р. до Андрусівського перемир'я 1667 р.: Річ Посполита.

- період від Андрусівського перемир'я 1667 р. до кін. XVIII ст.: Велике князівство Московське (Царство Російське) та Російська імперія.

- формування літературної мови на народній основі – від кін. XVIII ст. до поч. XX ст.: Російська імперія, Австрійська імперія/Австро-Угорщина.

- українська мова у XX ст.: Російська імперія та Австро-Угорщина, Українська Народна Республіка, Самостійна Кубанська Народна Республіка, Українська Держава, Західноукраїнська Народна Республіка, Карпатська Україна, УНР (радянська)/УСРР/УРСР.

- українська мова в незалежній Україні.

«Джерельний» підхід Ю. Шевельова виділяє такі періоди:

- протоукраїнський період VII – XI ст. – немає джерел, написаних носіями мови на території України, використовуються інструменти зіставної лінгвістики;

- давньоукраїнський період XI – XIV ст. – представлений досить значною кількістю писемних пам'яток, написаних не українською, а церковнослов'янською мовою, досліджуються окремі елементи української фонології в іншомовних текстах;

- ранньосередньоукраїнський період XV – XVI ст. – основною проблемою є відмежування пам'яток і рис української мови від білоруських;

- середньоукраїнський період середини XVI – перші кроки XVII ст. – писемна мова виступає, з одного боку, як особливий різновид церковнослов'янської мови, з іншого боку, як особливий, дуже перероблений різновид розмовної мови;

- пізньосередньоукраїнський період XVIII ст. – писемні джерела часто фіксують мішанину

української та російської мов у різних пропорціях;

- сучасний період від останніх років XVIII ст. до сьогодні – використання української мови в художній літературі та всіх інших жанрах⁸.

Українська мова, найвірогідніше, сформувалася на частині тієї території, яка є слов'янською прабатьківщиною. До VI ст. праслов'янська мова була єдиною. Після вторгнення гунів та аварів слов'яни почали активно переселятися на нові землі: на Балкани, у Центральну та Північно-Східну Європу. У період з VI – X ст. говори праслов'янської мови стали окремими мовами.

За традиційною версією походження східнослов'янських мов, яка в СРСР була офіційною та обов'язковою, вважалося, що після завершення праслов'янської епохи розпочався спільний східнослов'янський період, який тривав понад 500 років та закінчився лише в XI – XII ст. під час феодальної роздробленості Київської Русі. У цей час нібито сформувалася й спільна для всіх східних слов'ян так звана давньоруська мова, на основі якої з XIII чи XIV ст. виникають три східнослов'янські мови – українська, російська та білоруська – як мови відповідних народностей.

Сучасні дослідники, критикуючи теорію єдиної давньоруської (або праруської) мови, вичленовують українську мову безпосередньо з праслов'янської мови без проміжних ланок. Згідно з цим підходом, три східнослов'янські мови – українська, білоруська й російська зростали незалежно одна від одної як мови самостійні, і так званої «праруської» спільної мови не існувало. Безперервність історичного розвитку етносу на українських землях від середини I тис. н.е. до нашого часу може свідчити про те, що після розпаду праслов'янської мовної спільноти в цьому ареалі почав формуватися український етнос і відповідно – українська мова. Вона перейняла від праслов'янської значний специфічний лексичний фонд і чимало фонетичних та граматичних (насамперед морфологічних) рис, які в інших слов'янських мовах замінилися новими, а в українській мові вони склали найдавнішу групу мовних особливостей.

Разом з остаточним прийняттям християнства у 988 р. на Русі як літературна мова почала використовуватись церковнослов'янська мова – штучна південнослов'янська мова, створена Кирилом та Мефодієм на основі салунського діалекту македонської (або болгарської) мови. Церковнослов'янська мова використовувалась у церковно-наукових і літературно-художніх жанрах. Поступово в текстах, написаних церковнослов'янською мовою, почали з'являтися слова та звороти з живої розмовної мови Русі, яка є одним з етапів розвитку сучасної української мови.

Церковнослов'янською мовою писалися релігійні тексти (високий стиль):

- літургійні («Остромирове Євангеліє» 1056–1057 рр., «Галицьке (Євсевієве) Євангеліє» 1144 р.);
- житійні («Житіє Феодосія Печерського», «Сказання про Бориса та Гліба»);
- проповідницькі («Поученіє Кирила Туровського», «Слово про закон і благодать» митрополита київського Іларіона).

Нерелігійні, насамперед офіційні тексти писалися іншою мовою, яка за традицією називається давньокиївською писемно-літературною або давньоруською мовою. Спочатку давньокиївська писемно-літературна мова була стильовим різновидом церковнослов'янської мови (середній стиль), але під впливом розмовної мови населення Русі вона поступово змінювалася, повільно відокремлюючись лексично і граматично від церковнослов'янської.

Давньокиївська писемно-літературна мова вживалася:

- у науково-юридичній і канцелярсько-діловій сфері («Руська правда», грамоти з різних територій Русі, договори руських князів з іншими країнами);
- у літописній літературі («Повість минулих літ», «Галицько-Волинський літопис»);
- у художній спадщині («Слово о полку Ігоревім»);
- в епістолярній спадщині (листи від Гостяти, листи від Михайла).

Саме у давньокиївській писемно-літературній мові і, меншою мірою, у церковнослов'янських текстах можна знайти елементи тогочасної розмовної мови (протоукраїнської мови), яка є попередницею сучасної розмовної та літературної української мови. Тексти повністю розмовною протоукраїнською мовою не записувалися.

У період з 1180 до 1240 р. у літературній церковнослов'янській мові Русі поширюються дезінтеграційні процеси. Продовжується формування давньоукраїнських та давньобілоруських діалектів, а також двох давньоросійських наддіалектів, які згодом інтегруються у спільну російську мову, зокрема фіксується занепад ъ, ь (звуження голосних о, е в нових закритих складах, подвоєння

приголосних в українській мові).

У цей період занепадає Київ, український мовний обшир на південному сході зменшується (Новгород-Сіверський, Переяслав, Кам'янець-Подільський), у Галицькому Пониззі (сучасні Буковина, Бессарабія, Західна Молдова, Буджак) різко зменшується україномовне населення, натомість продовжується колонізація Карпат.

Після розпаду Русі українські землі швидко захопили Литва та Польща. У південній частині Галицько-Волинського князівства (у Галицькому Пониззі) у XIV ст. утворилося Молдавське князівство. Україномовне населення у більшій частині цієї нової держави було асимільоване, лише на півночі – у Північній Буковині та Північній Бессарабії – залишилися суцільні райони, де більшість мешканців складала україномовці.

У період від 1230-х рр. до 1377 р. українські й білоруські землі майже без опору були інкорпоровані до Литовської держави і взяли участь у державній адміністрації. Наприкінці XIV ст. у Великому князівстві Литовському було 90 % білоруського та українського населення, найуживанішою в усіх сферах життя стала літературна староукраїнська мова, що на той час офіційно називалася «руським езиком», становлячи суміш церковнослов'янської, розмовної старобілоруської та розмовної староукраїнської мов з окремими словами й зворотами польської та латинської мов. Паралельно з нею функціонувала і друга літературна церковнослов'янська мова. Розмовна мова українців відрізнялася як від «руського езика», так і від церковнослов'янської мови.

«Руська мова» мала статус державної мови у Великому князівстві Литовському від другого видання «Литовського статуту».

У XIV – XV ст. мова документів Великого князівства Литовського щораз більше наближувалася до української розмовної мови. Іван Огієнко зазначав: «Значення т.зв. актові мови (тобто «мови документів») в історії розвитку української літературної мови дуже велике, першорядне, бо вона стала провідником живої нашої мови до мови літературної»⁹.

Формування літературної мови українців відбувалося на основі двох діалектів: на польсько-волинській основі (літературна українсько-білоруська мова) у Великому князівстві Литовському та на покутсько-наддністрянській основі в Галичині та у Молдавському князівстві.

Богослужбові книги починають перекладатися «простою мовою», тобто мовою, максимально наближеною до розмовної української (наприклад, «Пересопницьке Євангеліє» 1556–1561 рр., «Крехівський Апостол» 1560 р.). Ці переклади нагадують переклади Біблії польською та чеською мовами.

У цей час в Україні виникає друкарство, першими друкованими працями стали «Євангеліє учителное» 1559 р. та «Острозька Біблія» 1581 р.

Пам'ятки, написані простою мовою на народній основі, були надзвичайно строкатими у мовному плані. Це був, за Ю. Шевельовим, ранньосередньоукраїнський період у розвитку розмовної української мови.

З віддаленням розмовної української мови від церковнослов'янської виникла потреба у перекладних церковнослов'янсько-українських словниках. Найбільш раннім з відомих перекладних церковнослов'янсько-українських є рукописний «Лексисъ съ толкованієм словенскихъ мовъ просто» (укр. «Словник з тлумаченням церковнослов'янських слів простою мовою»). У 1884 р. його було опубліковано архіандритом Амфілохієм у «Читаннях у Товаристві історії та давностей російських при Московському університеті». У передмові до публікації архіандрит Амфілохій писав, що він придбав у торговця давніми книгами Г. Шишкова «Острозьку Біблію» (1581 р.), яка привертає увагу поясненнями XVII ст. на полях змісту деяких глав з Біблії, окремих думок та слів тощо.

«У кінці Біблії, – пише Амфілохій, – на 7-ми вилетених аркушах написаний примітний словник, названий укладачем «Лексисъ съ толкованієм словенскихъ мовъ просто». Власник цього примітного рукопису, судячи з численних приписок на полях..., жив у західних губерніях...» Амфілохій правильно зазначив, що «цей словник є чи не найдавнішою спробою українського азбуковника»¹⁰.

Першим українським друкованим словником є церковнослов'янсько-український словник Л. Зизанія, що вийшов у 1596 р. у Вільно.

При укладанні Люблінської унії 5 червня 1569 р. на вимогу української шляхти було зазначено:

«На прохання всіх станів позоставляємо, що по всяких їхніх судових справах, як назви, вписи до книг, акти й усякі їхні потреби, так і наших судів гродських і земських, як і з нашої коронної канцелярії наші декрети, і по всіх наших коронних потребах королівських і земських листи до них не яким іншим, а тільки руським письмом мають бути писані й проваджені на вічні часи». Цей акт підписав король Сигізмунд II Август. Польща традиційно порушувала власноруч видані закони, повсякчас натрапляючи на спротив української верхівки; зокрема, у 1569, 1571, 1577 рр. у відповідь польський уряд давав гарантії щодо використання української мови: привілеї 1569, 1591, 1638, 1681 рр., але вони рідко втілювалися в життя. Наприклад, з 17 книг муніципальних і судових документів, написаних між 1582 і 1776 рр., було 130 – польською мовою, 25 – змішаною польською і латинською, 13 – змішаною українською і польською, 3 – українською, 1 – латинською.

Наукове обґрунтування полонізації у XVII ст. не відрізнялося від пізнішої русифікаторської концепції М. Погодіна. Полонізований і покатоличений молодий князь М. Острозький переконував представників львівського православного братства: «Українці – то осколок польського племені, в давнину відірваний ворожими силами від рідного польського кореня та облутаний схизмою (православною вірою). В ній (тобто в схизмі) вони і досі скніють, хоч ойчизна (Польща) і намагається повернути їх у своє лоно. Русчизна затьмарила наш розум, кинула в серця наші задрощі і злобу до єдинокровних братів-поляків».

Чужомовна стихія проникла і до інтелектуально-духовної верстви суспільства, що підтверджує факт творення польською панегіричної релігійно-духовної та полемічної літератури православними діячами. Особливо це стимулювала Берестейська унія. Серед авторів, що писали польською, були М. Смотрицький, С. Косів, П. Могила, Л. Баранович та ін. Руським, себто українським, у них є лише релігійне питання, яке вони захищають... Цьому є виправдання: використання мови ідеологічного супротивника було зумовлене, передусім, бажанням донести до релігійних опонентів свою позицію. Так формувалася особлива роздвоєна національно-культурна свідомість української еліти з орієнтацією на польську культуру. Слушно зазначає М. Грушевський: українська шляхта, яка чисельно переважала польську, могла б дати відсіч, стати на захист української культури, але трагедія була в тому, що її спокушали польська культура, тісніший зв'язок з нею, привілеї, якими забезпечували їх уряди.

Від часу входження українського мовного простору спочатку до складу Литовської держави, а потім до Речі Посполитої, частина русинів-українців, зокрема бояри, що стали шляхтою, зреклися місцевої мови і засвоїли польську як мову літературну – і письмову, і розмовно-побутову. Зрозуміло, що за таких обставин до української мови активно входили полонізми, латинізми, германізми. Зросла роль латинської мови, «...бо вона в Польщі скрізь була потрібна, і її навчали (...) в нашій Київській Академії вже за митрополита Петра Могили, чому козацька старшина так часто знала цю мову, на той час мову науки й дипломатії».

Однак попри це, знаковість XVII ст. в іншому:

- у наповненні української мови народними лексико-граматичними структурами і витворенні «простою мовою», як називали її сучасники;
- у її широкому територіальному поширенні;
- у набутті статусу офіційної за Гетьманщини;
- у спробах її першої лексико-граматичної кодифікації.

Мова зростала через широке творення адміністративно-правової і суспільно-політичної лексики, що зумовлено розширенням кола ділових документів не тільки у судових та інших державних установах козацької держави, але й у культурно-освітніх осередках. Зокрема, про це свідчать ділові документи львівського Успенського ставропігійного братства, збірник актових документів Волині й Наддніпрянщини, приватне листування урядових осіб, передусім І. Мазепи та І. Самойловича.

Після Андрусівського перемир'я 1667 р. у Гетьманщині почали широко використовувати «просту мову» в документах центральної та місцевої влади. Українською провадили свої записи органи місцевого самоврядування та суди, українська мова стала офіційною.

Події XVI – XVII ст. привели до того, що українською почали говорити різні стани, включаючи гетьманів, старшину, козаків і селян. Польськомовне населення було винищене або виїхало за межі України. Повсякчасна небезпека та безлад випродукували, за Ю. Шевельовим, «мовну

єдність в умовах роз'єднання, позірною браку суспільного зв'язку та занепаду культурного життя». Це яскравий приклад незбіжностей мовної і суспільної «синусоїд» розвитку, де мова заступає відсутність розділеної на частини української держави і стає символом її неподільності. Не менш важливим було постання південно-східного наріччя на новозаселених землях. А звідси – найважливіший парадоксальний висновок, на якому наголошує Ю. Шевельов: «Мовна єдність народу збереглася й посилилася скоріше не всупереч драматичним історичним подіям, а завдяки їм. Політична незалежність (чи боротьба за неї) зазнала краху, й культурний розвій загальмувався, проте мовна єдність зміцнилася»¹¹.

Отже, як бачимо, незважаючи на несприятливі історичні умови, в яких перебував український народ, українська мова загалом сформувалася в XVII ст. І що характерно, саме сформована мова починає активно впливати на національну культурну картину самого народу, яка, звичайно, первинна щодо мовної. Вона повніша, багатша і глибша. Однак саме мова реалізує і вербалізує, онтологізує національну культурну картину світу, зберігає її і передає з покоління в покоління. Мова фіксує далеко не все, що є в національному баченні світу, але здатна описати все.

І ще один аспект. Мислення кожного народу має тільки йому притаманні риси, і його розвиток визначається іманентним розвитком народної мови. Кожен народ має специфічну картину світу, характер якої зумовлюється тією мовою, носієм якої він є. Кожна мова має свій, тільки їй притаманний світогляд; перебуваючи між людиною і всесвітом, вона відкриває своєю структурою, словотворенням, особливим лексичним складом істини про навколишній світ. У такий спосіб формується національний світогляд, а отже, і нація.

Все сказане безпосередньо стосується української мови, яка, сформувавшись у XVII ст., стала стабілізуючим чинником при творенні української нації та її національної ідентичності.

У цьому випадку принагідно згадати висловлювання Л. Єльмслева про те, що мова, яка розглядається як надіндивідуальне соціальне впровадження, служить для характеристики нації. «Мова настільки глибоко пустила коріння в особистість, родину, націю, людство і саме життя, що ми інколи не можемо утриматися від питання, чи не є мова не просто відображенням явищ, а їх втіленням – тим сім'ям, з якого вони виростили»¹².

¹ Селіванова О., *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія* [Modern Linguistics: Terminological Encyclopedia], Полтава, Довкілля-К, 2006, с. 365–367.

² Лисиченко Л., *Структура мовної картини світу* [The Structure of the Linguistic Picture of the World], in «Мовознавство», 2004, № 5–6, с. 36–41.

³ Полищук Т., *Содержание понятия языковая картина мира в лингвистике* [The Content of the Concept of the Language Picture of the World in Linguistics], URL: <http://koapiya.do.am/publ/1-1-0-6>

⁴ *Языковая картина мира* [Language Picture of the World], URL: <http://socio.ks.ua/yazykovaya-kartina-mira/>

⁵ Кушмар Л., *Будова фрагмента мовної картини світу українця* [The Structure of a Fragment of the Language Picture of the Ukrainian World], URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_qum/Nz/89_2/statti/07.pdf

⁶ Стецюк В., *Дослідження передісторичних етногенетичних процесів у Східній Європі* [Research of Prehistoric Ethnogenetic Processes in Eastern Europe], URL: <http://vesna.org.ua/txt/stetsw/dpepse2/01.html>

⁷ Царук О., *Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри* [The Ukrainian Language Among Other Slavic Languages: Ethnological and Grammatical Parameters], Дніпропетровськ, Наука і освіта, 1998, 324 с.

⁸ Шевельов Ю., *Історична фонологія української мови* [Historical Phonology of the Ukrainian Language], URL: <http://litopys.org.ua/shevelov/shev03.htm>.

⁹ Огієнко І., *Історія української літературної мови* [History of the Ukrainian Literary Language], Київ, 1995, с. 95.

¹⁰ *Чтения в Обществе истории и древностей российских при Московском университете. Кн. вторая, апрель-июнь. II. Материалы историко-литературные* [Readings at the Society of Russian History and Antiquities at Moscow University. Book the Second, April-June. II. Historical and Literary Materials], Москва, 1884, с. 1.

¹¹ Шевельов Ю., *Історична фонологія української мови; Історія української мови*.

¹² Ельмслев Л., *Прологомени к теории языка* [Prolegomena to the Theory of Language], in «Новое в

лингвистике», Москва, Изд-во иностр. лит., 1960, вып. 1, с. 264–265.

References

1. Chteniya v Obshchestve istorii i drevnostey rossiyskikh pri Moskovskom universitete. Kn. vtoraya. aprel-iyun. II. Materialy istoriko-literaturnyye [Readings at the Society of Russian History and Antiquities at Moscow University. Book the Second. April-June. II. Historical and Literary Materials], Moskva, 1884, 450 s.
2. Elmslev L., Prolegomeny k teorii yazyka [Prolegomena to the Theory of Language], in «Novoye v lingvistike», Moskva, Izd-vo inostr. lit., 1960, vyp. 1, 248 s.
3. Kushmar L., Budova frahmenta movnoi kartyny svitu ukrainsia [The Structure of a Fragment of the Language Picture of the Ukrainian World], URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_qum/Nz/89_2/statti/07.pdf
4. Lysychnenko L., Struktura movnoi kartyny svitu [The Structure of the Linguistic Picture of the World], in «Movoznavstvo», 2004, № 5–6, s. 36–41.
5. Ohiienko I., Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy [History of the Ukrainian Literary Language], Kyiv, 1995, 434 s.
6. Polishchuk T., Soderzhaniye ponyatiya yazykovaya kartina mira v lingvistike [The Content of the Concept of the Language Picture of the World in Linguistics], URL: <http://koapiya.do.am/publ/1-1-0-6>
7. Selivanova O., Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern Linguistics: Terminological Encyclopedia], Poltava, Dovkillia-K, 2006, 716 s.
8. Shevelov Yu., Istorychna fonolohiia ukrainskoi movy [Historical Phonology of the Ukrainian Language], URL: <http://litopys.org.ua/shevelov/shev03.htm>.
9. Stetsiuk V., Doslidzhennia peredistorychnykh etnogenetychnykh protsesiv u Skhidnii Yevropi [Research of Prehistoric Ethnogenetic Processes in Eastern Europe], URL: <http://vesna.org.ua/txt/stetsw/dpepe2/01.html>
10. Tsaruk O., Ukrainska mova sered inshykh slovianskykh: etnolohichni ta hramatychni parametry [The Ukrainian Language Among Other Slavic Languages: Ethnological and Grammatical Parameters], Dnipropetrovsk, Nauka i osvita, 1998, 324 s.
11. Yazykovaya kartina mira [Language Picture of the World], URL: <http://socio.ks.ua/yazykovaya-kartina-mira/>

Наукове видання

Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича:
Ч-49 Історія. Чернівці : Чернівецький університет, 2022. № 2. 132 с.
ISSN 2414-9012

Літературний редактор *Звенигородська Л.В.*
Комп'ютерна верстка *Басараба А.Т.*

Підписано до друку 22.10.2022. Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк.15,3.
Обл.-вид. арк.16,5. Зам. 3-014.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.